

Regeringens skrivelse

1989/90:63

med redogörelse för tillämpningen av
terroristlagstiftningen

Skr.
1989/90:63

Regeringen överlämnar till riksdagen enligt bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 13 december 1989 en redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen under tiden den 1 augusti 1988—den 31 juli 1989.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Maj-Lis Lööv

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 december 1989

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Hjelm-Wallén, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Löow, Persson

Föredragande: statsrådet Löow

Skrivelse med redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen

Även om våldsdåd med politisk bakgrund har förekommit i alla tider är det först under de senaste decennierna som frekvensen och den geografiska spridningen av terroristhandlingar har nått den nivå som terrorismen världen över betraktas som ett allvarligt och mer eller mindre permanent hot. Ideologiska och etniska faktorer samt religiös fanatism har utgjort drivkrafter för terrorism.

Sedan början av 1970-talet har kännedomen om utländska extrema grupperingar i Sverige blivit allt bättre även om svårigheterna att utreda deras struktur och verksamhet fortfarande är betydande. Under årens lopp har det kunnat konstateras att personer med hemvist inom sådana grupperingar i flera fall använt våld i sin verksamhet. Vid säkerhetspolisen finns en särskild enhet för antiterrorism. Inom enheten sker en ständig kartläggning av utländska extremistgrupper i Sverige, såväl i deras sammansättning och karaktär som beträffande deras verksamhet. Under de senaste tjugo åren har utländska extremister här i landet förövat ett antal våldsdåd med politisk bakgrund.

Särskilda bestämmelser i syfte att bekämpa terrorism infördes i svensk lagstiftning år 1973 genom lagen om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund (den s.k. terroristlagen). Lagen var tidsbegränsad men giltighetstiden förlängdes successivt. År 1975 gjordes omfattande ändringar i den dåvarande utlänningslagen (1954:193). I samband därmed fördes huvuddelen av terroristbestämmelserna in i utlänningslagen, vilket fick till följd att dessa bestämmelser inte längre blev tidsbegränsade. Reglerna om telefonavlyssning och vissa andra tvångsåtgärder togs in i en särskild lag, lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spanings syfte i vissa fall (spaningslagen). Denna lag gjordes tidsbegränsad.

För att tillgodose den parlamentariska insynen i samband med att terroristbestämmelserna permanentades bestämdes att en årlig redovisning till riksdagen skulle ske i form av en skrivelse från regeringen. Skrivelsen

skulle innehålla uppgifter om bl. a. de organisationer eller grupper på vilka terroristbestämmelserna gjorts tillämpliga samt de åtgärder som vidtagits med stöd av bestämmelserna. En motsvarande redovisningsskyldighet avseende spaningslagen infördes år 1982. Den senaste redovisningen gjordes i regeringens skrivelse 1988/89:11 (jfr även prop. 1988/89:12). År 1980 ersattes 1954 års utlänningslag av en ny utlänningslag (1980:376). Terroristbestämmelserna överfördes med i stort sett oförändrat sakligt innehåll till den nya lagen. Den nuvarande utlänningslagen (1989:529) trädde i kraft den 1 juli 1989. I samband därmed bröts terroristbestämmelserna ut ur utlänningslagen och fördes i huvudsak oförändrade samman med bestämmelserna i spaningslagen till en särskild ny lag, lagen (1989:530) om åtgärder för att förebygga våldsdåd med internationell bakgrund (terroristlagen. Den tidigare begränsningen av giltighetstiden för spaningslagens regler upphörde därmed.

Regeringen tillsatte år 1988 en kommitté för att se över terroristbestämmelserna. I direktiven angavs bl. a. att det bör vara en utgångspunkt att särskilda bestämmelser på området fortfarande behövs. Kommittén borde vidare undersöka vad som bör gälla när ett beslut att avlägsna en presumtiv terrorist inte kan verkställas. I direktiven framhölls att Sverige måste ha effektiva möjligheter att ingripa för att förhindra terrordåd samtidigt som målsättningen måste vara att tillgodose högt ställda krav på rättssäkerhet för den enskilde. Arbetet i kommittén skall vara slutfört före utgången av år 1989.

De nuvarande terroristbestämmelserna ger möjlighet att avvisa eller utvisa utlänningar som tillhör eller verkar för sådana grupper och organisationer vilka genom sin tidigare verksamhet har visat att de utanför sitt hemland systematiskt använder våld för politiska syften och därmed kan befaras göra det också i Sverige. Som ytterligare förutsättning gäller dock att det med hänsyn till vad som är känt om utlänningens föregående verksamhet eller i övrigt föreligger fara att han eller hon här i Sverige medverkar till sådana handlingar. Ett avvisnings- eller utvisningsbeslut skall emellertid inte verkställas, om ett politiskt eller därmed jämförligt verställighetshinder föreligger. I stället kan utlänningen då bli föremål för kontroll och övervakning. Förutsättningarna för att använda husrannsakning, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, brevkontroll och hemlig teleavlyssning avviker i dessa fall från vad som enligt rättegångsbalken gäller vid misstanke om brott, eftersom rättegångsbalkens regler inte ger möjlighet att ingripa uteslutande i förebyggande syfte. Ett flertal garantier mot en alltför vidsträckt tillämpning har byggts in i såväl bestämmelserna om förfarandet och beslutsprocessen som i särskilda regler med syfte att ge underlag för en fortlöpande kontroll av hur lagen hanteras.

Den återkommande parlamentariska kontrollen av tillämpningen av terroristbestämmelserna och bestämmelserna om tvångsåtgärder skall även fortsättningsvis ske genom en skrivelse till riksdagen (se prop. 1988/89:86 s. 140).

En redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen under tiden den 1 augusti 1988 – 31 juli 1989 har utarbetats inom arbetsmark-

nadsdepartementet. Redogörelsen bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som bilaga. Skr. 1989/90:63

Jag hemställer att regeringen till riksdagen överlämnar den inom arbetsmarknadsdepartementet upprättade redogörelsen för tillämpningen av terroristlagstiftningen under tiden den 1 augusti 1988 – den 31 juli 1989.

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Rikspolisstyrelsen har i en skrivelse den 22 september 1989 redogjort för terroristlagstiftningens tillämpning under tiden efter styrelsens senaste redogörelse i samma ämne. Av skrivelsen framgår bl. a. följande.

Mellan åren 1973 och 1984 utvisades 24 personer med stöd av terroristbestämmelserna. Sistnämnda år beslutade dessutom regeringen med stöd av 47 § utlänningslagen (1980: 376) att nio turkiska medborgare, medlemmar av Kurdistans arbetarparti (PKK), skulle utvisas ur Sverige. Eftersom verkställighetshinder ansågs föreligga beslöt regeringen att utvisningsbesluten tills vidare inte skulle verkställas. Regeringen föreskrev vidare att sådana inskränkningar som avsågs i 48 § första stycket samma lag skulle gälla för samtliga. Sex av de nio turkiska medborgare som genom nämnda regeringsbeslut erhållit föreskrifter om vistelseort har under den nu aktuella perioden överträtt dessa föreskrifter och även dömts till påföljder som varierat mellan fängelse en månad i fem fall och villkorlig dom med dagsböter i ett fall. Rikspolisstyrelsen har vid elva tillfällen medgivit undantag från meddelade föreskrifter. De skäl som åberopats är advokatbesök, besök hos släktingar samt utbildning. En av de nio har bytt vistelseort.

Inga terrordåd hänförliga till begreppet internationell terrorism har inträffat i Sverige under redovisningsperioden.

Den svenska utredningen kring attentatet mot fartyget "City of Poros" i den grekiska arkipelagen fortsätter. Säkerhetspolisen samverkar med ett antal andra länder i utredningen kring det misstänkta attentatet mot PAN AM:s flight PA 103 över Skottland i december 1988.

Rikspolisstyrelsen har anfört att PKK är fortsatt aktiv i Sverige även om något våldsbrott inte iscensatts här såsom skett i andra europeiska länder.

Spaningslagen har under perioden använts vid sju tillfällen. Det har i samtliga fall rört sig om telefonkontroll.

I sammanhanget bör nämnas att regeringen genom beslut den 31 augusti 1989 upphävt utvisningarna beträffande två av de utvisade turkiska medborgarna och mildrat de tidigare inskränkningarna beträffande två andra.

Utrikesdepartementet har i en skrivelse den 21 november 1989 redogjort för utvecklingen av den internationella terrorismen under tiden efter departementets senaste redogörelse i samma ämne samt redovisat vad som gjorts för att bekämpa den.

Av skrivelsen framgår bl. a. följande.

Amerikas förenta stater

Antalet bekräftade terrorismincidenter, avvärjda incidenter samt registrerade terrorismrelaterade aktiviteter visar en avtagande tendens, medan antalet misstänkta terrorismincidenter ökat under 1980-talet. Under det sista halvåret 1988 inträffade fyra bekräftade incidenter samt fem misstänkta och en avvärjd incident. För det första kvartalet 1989 har preliminärt ett död registrerats såsom varande av terroristkaraktär. Det främsta

nyttillskottet i gällande antiterroristlagstiftning är ett förbud av import, tillverkning, försäljning och leverans för civil användning av vapen med huvudsakligen icke-metalliskt innehåll. Flera lagförslag för bekämpande av terrorism är för närvarande framlagda för kongressen. Samtliga förslag riktar sig mot stater som stöder internationell terrorism. Förslagen avser bl. a. ekonomiska sanktioner och förbud mot export av militär utrustning, explosivt plastmaterial samt flygplansutrustning till sådana stater.

Australien

En person har åtalats för misstänkta terroristdåd riktade mot två ambassader. Under året har en "Crimes (Hostages) Act 1989" godkänts. Lagen kommer att träda i kraft efter det att Australien tillträtt konventionen om tagande av gisslan.

Belgien

Under den aktuella perioden har tre personer mördats och en person bortförts genom terroristdåd. Belgien har undertecknat ovannämnda konvention.

Canada

Landet har under året i stort sett varit förskonat från internationella terrordåd. En beredskapsplan för myndigheternas agerande mot terrorism har nyligen utarbetats. Utrikesministeriet har vidare upprättat ett kriscentrum med beredskap att samordna inblandade myndigheters arbete vid större katastrofer.

Danmark

Några ändringar i den danska straffeloven som behandlar terrorism har inte genomförts. Nyligen deponerade Danmark ratifikationsinstrumenten avseende ICAO protokollen som behandlar bekämpning av olovliga våldshandlingar på internationella flygplatser.

Finland

Landet har liksom tidigare varit förskonat från internationell terrorism. En totalrevidering av den finska strafflagen skisseras. I denna lag finns bestämmelser om terrorism.

Frankrike

Under det senaste året har det inte inträffat några incidenter av terroristkaraktär. I juli 1989 antogs en lag om förstärkt säkerhet på flygplatser och vid flygtransporter.

Förbundsrepubliken Tyskland

I landet existerar ett stort antal extremistorganisationer, både med inhemsk och med utländsk anknytning. Under år 1988 tillskrevs 790 våldsdåd den extrema vänstern medan endast 73 kunde hänföras till högerextremism. "Författningsskyddet" konstaterar i sin rapport att man även för år 1988 måste dra den slutsatsen att Röda Arméfraktionen (RAF) utgör ett allvarligt hot mot statens säkerhet. Under år 1988 registrerades sammanlagt 103 politiskt motiverade våldsdåd härrörande från utländska grupper. Genom nya lagar som trädde i kraft i juli 1989 skärptes straffen för kidnappning, tagande av gisslan, stöld av vapen och sprängmedel samt sabotage. Nya regler om maskeringsförbud vid demonstrationer och kronvittnen har införts.

Grekland

Ett flertal terrorismrelaterade incidenter har ägt rum under perioden bl. a. mot åklagare och domare i högsta domstolen. Några nya lagförslag gällande antiterroristlagstiftning har inte initierats.

Irland

Inga internationella terroristattacker har förekommit. Några förändringar i den gällande lagstiftningen om terrorism har inte initierats.

Israel

Den israelisk-palestinska/arabiska konflikten har haft en avgörande inverkan på flera yttringar av den internationella terrorismen, exempelvis sprängningen av PAN AM planet över Lockerbie i Skottland i december 1988. Inga förändringar i den befintliga antiterroristlagstiftningen har vidtagits. Ett lagförslag föreligger om förbud mot bidrag från terroristorganisationer.

Italien

Inga terroristdåd har inträffat under den aktuella perioden. Italien saknar särskild terroristlagstiftning och inga lagförslag i denna fråga har lagts fram.

Japan

Åtminstone två incidenter med terroristanknytning har inträffat varav den ena inträffade i samband med förre kejsarens begravning. Inga nya lagar har initierats.

IRA anses i Nederländerna utgöra ett problem. Landet tillämpar en strikt immigrationskontroll mot vissa länder i mellersta Östern. Några nya lagar på området är inte aviserade.

Norge

Någon direkt terroristlagstiftning finns inte. En del bestämmelser i den nya utlänningslagstiftningen som träder i kraft den 1 januari 1990 kan dock få betydelse i detta avseende. En utredning pågår som arbetar med övervakningspolisens framtida organisation, uppgifter och prioriteringar.

Portugal

I landet förekommer inte någon egentlig internationell terrorism. Någon särskild lagstiftning mot terrorism finns inte. Den allmänna och militära straff- och straffprocesslagstiftningen anses ge tillräckligt skydd mot internationell terrorism.

Schweiz

Fem händelser med direkt eller indirekt anknytning till Schweiz har inträffat under perioden. Bl.a. har Aeroflots kontor i Geneve sprängts och belgiska generalkonsulatet i Zürich utsatts för omfattande skadegörelse. Ett lagförslag om förhindrande av "tvättning" av inkomster som härrör från brottslig verksamhet har godtagits.

Spanien

Den terrorism som i allt väsentligt bärs upp av den baskiska separatist rörelsen ETA anses inte längre som ett politiskt utan som ett polisiärt problem, eftersom organisationen synes förlora alltmer av sitt relativa folkliga stöd och därmed hotas av inre upplösning.

Storbritannien

Storbritannien drabbades svårt av internationell terrorism genom ovan nämnda flygplanssprängning över Lockerbie i Skottland. De ändringar som gjorts i befintlig lagstiftning mot terrorism har för avsikt att angripa terrorismens finansiering.

Turkiet

PKK har under året fortsatt sina aktiviteter i sydöstra Turkiet. Attacker mot civila mål har minskat medan attacker mot landets säkerhetsstyrkor har ökat. PKK sätts i samband med ett stort antal dödsfall. Därutöver

finns även vänsterextremistiska organisationer samt islamiskt fundamentalistiska rörelser som anses ha utländskt stöd. Inga förändringar i lagstiftningen mot terrorism har förekommit.

Skr. 1989/90:63
Bilaga

Österrike

En incident med misstänkt anknytning till internationell terrorism har förekommit. I juli 1989 mördades tre kurder. En särskild antiterroristgrupp har bildats. Någon särskild terroristlagstiftning förekommer inte.

